

Apáink és az alternatív paradigma Cs. Nagy Ibolya: *Farkas Árpád*, Magyar Művészeti Akadémia, 2015.

Cs. Nagy Ibolya Farkas Árpádról szóló kismonográfija figyelemre méltó alapossgal megírt mű, amely „az erdélyi poézist megújító látásmódot” (Lászlóffy Aladár) képviselő költő teljes eddigi életművét feldolgozza. A kötetben az alkotó mind ez ideig kiadatlan visszaemlékezései mellett az eddig publikálatlan fotók is elvezetnek a nagyszülők Erdélyének több száz éves hagyományokat őrző arculatától a XXI. század elején készült felvételekig. A nagyszülők gazdálkodó parasztemberek voltak mindkét ágon. Minden mondatában, minden rezdülésében őrzi Farkas az erdélyi tájat („Itt Erdélyben a suvadásos dombok / a férfiakban éjjel mélyre szállnak, / reccsenve nőnek meg a pofacsontok / s a vízmosásos szemekben az árnyak” – *Apáink arcán*).

Ez a jelenlét ebben a korszakban – de tán napjainkban is – több volt, mint művészi eszköz, mint meghatározottság. Kiállást jelentett. Ceaușescu rettegett titkosrendőrsége, a Securitate pribékjei 1965. december 8-án hajnalban szálltak ki mind a költő, mind Székelyudvarhelyen élő szülei lakására – derül ki a kötetből. Cs. Nagytól még azt is megtudjuk, ki foglakozott 1980-ban a költővel a különleges szolgálatok részéről.

Nem csak ezzel a fenyegetéssel kellett együtt élnie. A kommunista rendszerek népi ellenzéke, a „búvópatak-nemzedék” (Lezsák Sándor) Kárpátok-szerte kétfrontos küzdelemre kényszerült. Újdonságként üdvözléném, hogy Cs. Nagy a kötet teljes, közel háromszáz oldalas terjedelmében, rendszeresen fölveti a Farkast ért, elképesztő vádak, meghökkentő támadásokat is. A kötet szerzője idézi például a kolozsvári költő, szerkesztő Demény Péter véleményét, miszerint Farkas „gyötri a szavakat”, ahelyett, hogy „a KAF, illetve a Parti Nagy költészete”, esetleg Varró Dániel lenne a mintája. Cs. Nagy ugyanakkor rámutat: éppen a Demény által idézett KAF, avagy Kovács András Ferenc írt Farkas Árpádhoz egy szép, a költőtárs előtt tisztelgő verset, amelyben ilyen sorok szerepelnek: „Vers, Farkas Árpád, vers, a szolga fagyban / Csontok ropogtak fogcsikorgató dalt, / De hóhullással ringott, szállt az ének”.

Cs. Nagy komoly érdeme, hogy nemcsak e jelenység bemutatásában, de a terminusok helyre tételében is jeleskedik. Így például idézi a szerzőt 1991-es köte-

tében tollára tűző Cs. Gyimesi Éva által *közösségközpontú ideológiának* minősített életérzést, amely „magában hordozza a veszélyt, hogy – ha türelmetlenül érvényesítik, kirekeszti a másságot, totalizál, homogenizál”. Cs. Nagy kimondja: ez az érvelés „éppen annak a tökéletes reprezentációja, hogy miképpen rekeszti ki, miképpen nem tudja elfogadni, nem képes eltűnni az általa képviselt szellemiség a Farkas Árpád képviselte másik, *alternatív paradigmát*.” A kötet szerzője itt finom iróniával idézi e szekértábor sajátos, doktriner nyelvhasználatát.

Ugyanez az igényesség jellemzi az ismert életrajzi adatok izgalmas kibővítését is. A székelyudvarhelyi „dombon ülő alma materről” Cs. Nagy jóvoltából megtudjuk, hogy Farkas olyan iskola padjait koptathatta, amely névsorában jegyezte tanárként vagy diákként Tamási Áron, Szabó Dezső, Nyíró József, Orbán Balázs nevét, sőt, még Zöld Péter tisztelendőét is, aki a mádfalvi veszedelem ismert túlélője, krónikása. Megtudjuk, hogy a költő Molnos Lajossal és Magyarai Lajossal iratkozott be Kolozsváron a Babeș–Bolyai Egyetemre. Az 1956 utáni erdélyi megtorlásokat nyögő, fizikailag is megrikított új magyar értelmiségi nemzedék hihetetlen elszántsággal és szellemi erővel indult útjára.

Hiánypótló a költő változatos, mély szerelmi lírájának e kötetben fel-felbukkanó elemzése. Ha figyelmesen olvassuk verseit, gyermekkori kislány-szerelmétől az érett, asszonyi ölelésig a szerelem felszínes vagy éppen erőteljes megélésének lehetünk tanúi. Farkas azt nyilatkozta, hogy ő nem ír „udvarló” verset – valóban, ezek a költemények a megélt kapcsolatokról tanúskodnak.

Cs. Nagy izgalmasan, a korabeli kritikák, viták felidézésével mutatja be, miként jelentek meg Farkas első, antológiában közölt versei a *Vitorla-ének* című antológiában, és hogy mik a főbb tájékozódási pontjai, mi a zenitje és „nadírja” ennek a székelyesen szűk verstermése ellenére is erőteljes és megkerülhetetlen életpályának. Megismerjük, mi okozta a hallgatások, elhallgatások hosszú éveinek csendjét.

Talán az is, hogy – mint azt a kötetben Cs. Nagy az *Asszonyidőben* a Mesterről írt karcolatból idézi – „nincs már valódi mellet mellhez, kart karhoz, vállat vállhoz feszítő, nyílt verekedés”, mert „ebben a kocsmában már nagyon régóta sunyin és hátból érkeznek a döngők”.

Udvardy Zoltán